

Sportowe Rajdy Konne – mało znany kierunek użytkowania w Polsce

Część II. Polskie korzenie francuskich rajdów

Grażyna Polak

Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy, Krajowy Ośrodek Koordynacyjny ds. Zasobów Genetycznych Zwierząt, ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa

40-letni okres istnienia dyscypliny Sportowych Rajdów Konnych na świecie, a także prowadzone w tym czasie badania wskazały na bezdyskusyjną przewagę koni arabskich w stosunku do innych ras (Richardier, 2001; Szarska, 2004; Munoz i in., 2017). Polega ona zarówno na optymalnej budowie, motoryce ruchu, wydolności organizmu, fizjologicznych predyspozycjach do długotrwałego wysiłku, jak i cechach psychicznych.

W doskonaleniu koni rajdowych szczególnie pozycję osiągnęła hodowla francuska dzięki stosowaniu kojarzeń odległych genetycznie linii koni arabskich oraz ostrej selekcji w sporcie. Francuzi w dużym stopniu osiągnęli sukcesy dzięki importowi koni arabskich pochodzących z Polski. Jak stwierdził jeden z twórców rajdów we Francji (w tym rajdu 160 km de Florac) – Yves Richardier (2002 a, b), pracujący przez wiele lat w Narodowym Parku w Masywie Centralnym, cechy decydujące o przydatności koni do rajdów można podzielić na trzy grupy:

- odporność na obciążenia, czyli zdolność przenoszenia ciężaru około 100 kg;
- szybkość w dystansie, uzależnioną głównie od siły napędowej mięśni zadu;
- wytrzymałość, tzn. zdolność poruszania się z jak największą szybkością na jak najdłuższym dystansie.

W oparciu o te grupy cech autor wyszczególnił elementy, które je warunkują:

- ogólna budowa: masywność szkieletu, długość określonych partii ciała;
- funkcjonalność poszczególnych organów i układów, jakość tkanki, masywność stawów, budowa nóg;
- chody i charakter.

Zauważył również, że najlepsze wyniki osiągają konie niedużego wzrostu, niezbyt masywne, o krótkiej pęcinnie, dobrze związanej kłodzie, głębokiej klatce piersiowej. Opisując ich ruch stwierdził, że charakteryzuje się posuwistością, większą amplitudą w galopie, ale krótszym wykretem niż u innych koni. Dzięki uzyskanym wynikom możliwe było stworzenie indeksu uwzględniającego badane cechy lub szacowanie wartości każdej z nich osobno (Ricard i Touvais, 2006). Równie ważnym elementem okazała się metaboliczna wydolność organizmu (Munoz i in., 2017). Strukturą, która jest poddawana największemu wysiłkowi podczas rajdów, są mięśnie i właśnie konie arabskie posiadają optymalny udział włókien mięśniowych tzw. „wolnych” – typ I i „szybkich” – typ II A i typ II B (Wood i Griffin, 2013), co umożliwia im pokonywanie najdłuższych dystansów z największą szybkością (Strzelec, 2000). Ostatnie badania pokazują, że predyspozycje koni arabskich mogą wynikać również z korzystnego stosunku wielkości serca do masy ciała (Trachsel i in., 2016).

W rajdach długodystansowych istotne znaczenie ma także czynnik psychologiczny ze względu na stres, jakiemu poddawane są konie podczas długotrwałego wysiłku, często w ekstremalnych warunkach pogodowych i terenowych. W takiej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera zrównoważenie psychiczne i zdolność współpracy konia z jeźdźcem. Uważa się, że konie arabskie posiadają odporność psychiczną na stres, która pozwala im na wysiłek dochodzący do kilkunastu godzin kłusu i galopu (Richardier, 2001).

We Francji, w latach 1987–2006 w ran-

kingu koni startujących w zawodach rangi krajowej (CEN) i międzynarodowej (CEI) wzięły udział 2472 konie arabskie i 1707 półkrwi arabskiej (Polak, 2007). Analiza tej populacji wykazała, że występowały tam konie arabskie będące wynikiem kojarzeń klaczy i ogierów z różnych części świata, w tym również z Polski. Francuskie rozwiązania hodowli koni rajdowych przyniosły już w latach 90. XX w. bardzo dobre rezultaty w sporcie (Richardier i Trebaol, 1995; Richardier, 2000), chociaż wpłynęły na zmianę typu i zbliżyły populację pod względem pokroju do koni pełnej krwi angielskiej.

Odmienne cechy koni arabskich hodowanych we Francji zauważono w Polsce już przed II wojną światową, kiedy importowano dwa ogiery: Kartoum i Nadjari w celu poprawy dzielności wyścigowej polskich koni. Ogiery te posiadały pokrój zbliżony do koni pełnej krwi angielskiej,

o czym świadczy opis jednego z nich, przytoczony przez Skorkowskiego (1958): „Nadjari to piękny ogier w typie biegających francuskich arabsów, z mocno zarysowanym charakterem indywidualnym, bardzo szlachetny, efektowny, a jednocześnie realny i dobrze zbudowany”. Zakup ten zapoczątkował i ugruntował w Polsce kierunek hodowli nastawiony na konia wyścigowego o dużej wytrzymałości.

Drugim krajem, którego hodowla wpłynęła w dużym stopniu na rozwój światowych rajdów była Rosja (ZSRR). Konie arabskie pochodzące stamtąd nie odznaczały się urodą, ale za to były dzielne wyścigowo, biegając na bardzo długich dystansach (do 8 tys. metrów). Najlepszym zakupem dokonany przez Francuzów w ZSRR był ogier Persik, ur. w 1969 r. w stadninie Tiersk na Kaukazie, który posiadał w dużym stopniu polskie korzenie, zarówno ze strony matki, jak i ojca.

Kankan (SU)	Korej (SU)	Kann (FR)	Denouste (FR)
			Kita (FR)
	Nagrada (SU)	Rixalina (GB)	Raseem (GB)
			Rissla (GB)
		Naseem (GB)	Skowronek (PL)
			Nasra (GB)
Rixalina (GB)	Raseem (GB)		
	Rissla (GB)		
Pamiatka (SU)	Arax (PL)	Amurath Sahib (PL)	Amurath II (AT)
			Sahiba (PL)
	Angara (PL)	Wielki Szlem (PL)	
		Brda (HU)	
	Piramida (SU)	Piołun (PL)	Koheilan I (HU)
			Dziewanna (PL)
		Dikarka (SU)	Denouste (FR)
			Carabine (FR)

Fig. 1. Rodowód ogiera Persik
 Fig. 1. Pedigree of stallion Persik
 (<http://www.janow.arabians.pl/pl/rodowod-form.php>)

Persik był wykorzystywany w hodowli francuskiej przez ponad 20 lat (Richardier, 2001), pozostawiając najcenniejszy przychówek w historii rajdów i stając się założycielem największej liczby linii. Spośród 328 sztuk potomstwa 124 zostały sklasyfikowane w konkursach międzyna-

rodowych na dystansach >100 km, a 27 plasowało się na I miejscu tych zawodów. Predyspozycje rajdowe ogiera Persik były i są przekazywane wytrwale przez wiele pokoleń. W katalogu francuskiego Stowarzyszenia Hodowców Koni Arabskich czystej krwi i półkrwi (ACA, 2016) w gru-

pie „elita” znajduje się 7 ogierów posiadających najwyższy indeks hodowlany, z czego 6 ma przynajmniej 1 przodka polskiego do 3. pokolenia wstecz, a 5 jest synami ogiera Persik.

Związki pomiędzy polskimi i francuskimi końmi rajdowymi

W rankingu najlepszych reproduktorów, sklasyfikowanych według użytkowości własnej lub potomstwa w rajdach francuskich, znalazły się następujące polskie ogiery: Zulus, Baj, Piruet (wykorzystywany również we Włoszech i Austrii), Badr Bedur, Parys, Zulus oraz Grójec. Analiza rodowodów 286 francuskich koni klasyfikowanych w latach 1999–2003 w zawodach >80 km (Polak, 2007) wykazała, że prawie 40% spośród nich (111) posiadało w 2., 3., lub 4. pokoleniu przynajmniej 1 przodka polskiego pochodzenia. W sumie wśród 2288 przodków występujących w IV pokoleniu – 221 (9,66%) pochodziło z Polski, w III pokoleniu – 61 (5,33%) i zaledwie 8 (1,4%) w II pokoleniu. Wskazuje to na szerokie użycie polskich koni w latach 70., kiedy była tworzona baza hodowli francuskiej. Jednocześnie zwraca uwagę fakt, że w Polsce, zarówno w tym samym czasie, jak i później wykorzystanie koni arabskich w kierunku rajdów było nikłe. Bardzo cenne potomstwo ogiera Comet: Badr Bedur i Grójec, ogiera Negatiw: Baj i Giaur, a także ogiera Zulus zostało sprzedane za granicę bez wcześniejszego sprawdzenia ich wartości użytkowej, a tym bardziej hodowlanej.

Badana populacja 286 koni pochodziła po rodzicach o wysokiej wartości hodowlanej, którzy w Polsce mieli dobre wyniki wyścigowe i wyróżniali się w pokazach koni arabskich czystej krwi, natomiast we Francji odnosili sukcesy w rajdach. Wśród koni francuskich można wyróżnić 6 grup koni spokrewnionych ze względu na polskich przodków:

- 1) ogiera Comet z rodu Kuhailan Afas or. ar. 1930 (ur. 1953 w SK Nowy Dwór);
- 2) ogiera Aquinor z rodu Ilderim or. ar. 1894 (ur. 1951 w SK Klemensów);
- 3) synów ogiera Negatiw (ur. 1945 w SK Tiersk – ZSRR): Baj (ur. 1965) i Giaur (ur. 1970) z rodu Ibrahim or. ar. 1899;
- 4) ogiera Aswan z rodu Saklami I or. ar. 1886 (ur. 1958 w hodowli El Zahraa – Egipt);

5) ogiera Arax z rodu Bairactar or. ar. 1813, imp. 1817 Weil (DE) (ur. 1952 w SK Klemensów);

6) wnuki ogiera Ofir: Czort (ur. 1949) i Celebes (ur. 1949) z rodu Kuhailan Hifi or. ar. 1923.

Najczęściej w rodowodach badanych koni występowały ogiery: Comet – 89 razy, Aquinor – 73, Arax – 70. Po pierwszych trzech pochodzi najwięcej ogierów ojców koni rajdowych: z grupy Cometa – 10, Aquinora – 7, Negatiwa – 11. Z grupy ogiera Aswan pochodził ogier Zulus, którego dwaj synowie – Said Lotos i Ulm de Domenjoi występują w rankingu francuskich ogierów z najwyższym indeksem użytkowości (tzw. DRE). Relatywnie najmniej potomstwa o wysokiej wartości hodowlanej pochodzi po ogierze Ofir.

W całej historii dyscypliny rajdów za najcenniejszego konia polskiego pochodzenia uważa się ogiera Arax. Wymieniono go wśród 4 reproduktorów o najwyższej wartości hodowlanej na świecie, głównie ze względu na wnuka – ogiera Persik. Arax w 1958 r. został sprzedany do ZSRR ze względu na nieodpowiadające wymaganiom typu Saklawi umaszczenie (gniade). W bazie rodowodowej Stadniny Koni Janów Podlaski wymienionych jest 55 sztuk potomstwa po ogierze Arax, z czego tylko 6 urodzonych w Polsce. W ZSRR poza matką ogiera Persik – kłacz Pamiatka, urodziło się wiele innych cennych koni, również kłaczy: Magnolia, Nagrada, Karta. W Polsce od jego córki, kłaczy Złota Iwa, urodzonej tuż przed sprzedażem ogiera w 1958 r., pochodzi kłacz Zazula, matka wspomnianego ogiera Zulus (po Aswan), który w wieku 6 lat również został sprzedany do Francji nie pozostawiając w Polsce żadnego potomstwa.

Wśród synów ogiera Negatiw najczęściej używanym we Francji był Baj (od Bajdary), który w hodowli pozostawił największą liczbę ojców zwycięzców – 4, w tym dwa wcielone do stad państwowych: Aster HN i Lark du Berlais HN. W Polsce Baj nie pozostawił żadnego potomstwa, ponieważ zbyt wcześnie został sprzedany. W przeciwieństwie do niego, we Francji w materiałach źródłowych brak jest informacji na temat zasłużonych reproduktorów – synów ogiera Ofir. Znana jest tylko 1 kłacz pochodząca z jego linii:

Galia – matka 6 koni-zwycięzców rajdów CEN/CEI, która jest uważana, obok klaczy Mobrouka po Sirocco Sky (rodzina og. Comet) i Meduse po Giaur (rodzina og. Negatyw), za jedną z 4 najcenniejszych klaczy matek koni rajdowych we Francji. Z kolei w Polsce Ofir pozostawił liczne uznane potomstwo, ale odnoszące sukcesy w konkursach show arabskiego.

W sumie we Francji do końca 2006 r. wśród ogierów o wysokiej wartości hodowlanej 129 (17,9%) miało w rodowodzie przynajmniej jednego z wymienionych założycieli. Wśród nich 77 miało przynajmniej dwie sztuki potomstwa sklasyfikowanego w zawodach CEN.

We francuskim katalogu (GECE, 2004) wśród 60 klaczy pochodzących z rodów 6 wymienionych założycieli aż 22 pochodziły z linii ogiera Negatyw, 18 – Comet, 19 – Aqunor i 1 – Ofir. Nie występowały klacze z rodu Aswana.

Innym ciekawym zagadnieniem była specyfika kojarzeń. Na podstawie dostępnych informacji (Richardier, 2001, 2002 a, b) można stwierdzić, że kojarzenia z polskimi arabami miały na celu polepszenie ruchu i cech budowy francuskich koni. Już wcześniej zauważono, że każda ze światowych populacji koni arabskich posiada inną specyfikę, a umiejętnie stosowane kojarzenia mogą prowadzić do osiągnięcia pożądanego efektu w postaci wyników sportowych. Wśród różnych populacji koni arabskich te polskie cechowały się dużą urodą, szlachetnością, suchą tkanką, harmonijną budową; araby z ZSRR – dzielnością (wyścigi) i wytrzymałością. W analizowanej populacji 286 francuskich koni w IV pokoleniu wstecz występują najczęściej kojarzenia polskich klaczy z polskimi ogierami (78 razy). O ponad połowę mniej jest kojarzeń polskich ogierów z klaczami francuskimi oraz pol-

Pokrój konia rajdowego, Florac, 2004
Conformation of endurance horse, Florac, 2004

skich klaczy z ogierami rosyjskimi. Częste są łączenia polskich ogierów z klaczami urodzonymi w Szwecji, mającymi prawie w 100% polskie pochodzenie (podobnie jak holenderskie i część angielskich), co można wytłumaczyć jako chęć ugruntowania pożądaných cech budowy wyróżniających nasze konie. W III i II pokoleniu występowanie koni polskiego pochodzenia jest coraz rzadsze, czego przyczyną może być nasycenie populacji polską krwią bądź brak cech dotychczas poszukiwanych, tzn. odpowiednio wyważonej proporcji między urodą, poprawnością budowy (zwłaszcza nóg) i dzielnością. Do takich wniosków może skłaniać też fakt, że był to okres intensywnego zakupu polskich koni przez klientów z USA, którzy zwracali przede wszystkim uwagę na urodę. We Francji silna specjalizacja pod kątem rajdów oddalała i oddala tę populację od standardów pokroju, wymaganych w Polsce dla konia arabskiego.

Przekazywanie wartości użytkowej przez wiele pokoleń jest sprawą wątpliwą, zwłaszcza przy założeniu, że posługujemy się wtedy pojęciem linii męskich lub żeńskich. Faktem jednak jest, że w niektórych grupach spokrewnionych koni występuje silne przekazywanie predyspozycji rajdowych czy wyścigowych. Spotyka się co prawda zdanie, że dzielność wyścigowa przekazywana jest w liniach żeńskich (Chmiel, 2004), jednak w rajdach łatwo zauważyć fakt dziedziczenia predyspozycji niezależnie od płci. Przykładem jest klacz Piewica, będąca wynikiem kojarzenia polskiej klaczy Włodarka i rosyjskiego ogiera Priboj, która założyła własne rodziny głównie w USA i Francji. Piewica była babką wielokrotnego zwycięzcy gonitw ogiera Pierrot, urodzonego w Polsce. On sam był ojcem ogiera Santhos, który przekazywał wytrwale dzielność wyścigową na potomstwo. Piewica jest także prababką polskiego ogiera Pierścień, którego syn – Pieraz (ur. w USA) został w 2005 r. sklonowany ze względu na wybitną wartość użytkową dla rajdów (wcześniej został wykastrowany). Wnuczka Piewicy – Pieczęć była matką Pirueta, wspomnianego już ogiera wyhodowanego w Polsce i sprzedanego do Francji, a z kolei Piruet był

ojcem wielu zwycięzców rajdów. Mamy więc do czynienia z grupą spokrewnionych osobników, które przekazują cechy użytkowe bez względu na płć. Jak uważa się we Francji, o wartości reproductora można mówić dopiero wtedy, jeśli potomkowie w 2. pokoleniu wykażą się wysoką wartością użytkową.

Jak pokazuje przykład Francji, hodowla koni do rajdów dawała i daje wymierne korzyści ekonomiczne hodowcom. Dynamik – syn ogiera Persik został sprzedany w 2002 r. za 609 tys. euro, Georgat, jego wnuczka, która zajęła II miejsce na Mistrzostwach Świata w Dubaju – za 1,5 mln euro (obydwa do Emiratów Arabskich). Sport rajdowy we Francji jest kołem zamachowym dla hodowli, a rozwój rynku sprzedaży pozwala na promocje i przyciąga nowych konkurentów, którzy rozpoczynając uprawianie dyscypliny stają się nowymi właścicielami lub hodowcami. Odmienna sytuacja jest w Polsce, gdzie ze względu na małą liczbę zawodników i imprez rajdowych trudno jest przeprowadzać miarodajną ocenę dzielności i porównania materiału hodowlanego. Zauważalna jest również tendencja raczej do doskonalenia urody („bukiet arabski”) niż użytkowości rajdowej.

Rajdy długodystansowe są dyscypliną, w której dobrze sprawdzają się zarówno konie arabskie, jak i półkrwi arabskiej, np. węgierskiego pochodzenia Shagya Arab, choć cechują się nieco większym kalibrem. Daje to nadzieję na sprawdzenie polskich anglo-arabów, czyli koni małopolskich, które zostały wytworzone przy udziale rodów węgierskich i polskich arabów tak cennych dla dyscypliny rajdów długodystansowych.

Na osiągnięte we Francji sukcesy hodowlane zasadniczy wpływ miało również środowisko: żywienie, klimat, gleby, ukształtowanie terenu. Temat ten nie został poruszony w niniejszym artykule, ale wymaga szerszego omówienia jako jeden z elementów mających zasadniczy wpływ na wyniki w dyscyplinie Sportowych Rajdów Konnych. Znalezienie odpowiedniej równowagi pomiędzy doбором, selekcją i wpływem środowiska byłoby z pewnością kamieniem milowym w doskonaleniu koni dla tej dyscypliny i wykorzystaniu w niej polskich koni arabskich i półkrwi arabskiej.

Klaczki na pastwisku w hodowli du Larzac w Masywie Centralnym, Francja
Mares at pasture from Larzac stud farm, Massif Central, France

Tabela 1. Konie sklasyfikowane we Francji, wśród pierwszych 10, do 2005 r. w rajdach ≥ 100 km, pochodzące po ogierze Comet

Liczba pokoleń od założyciela				
0	1	2	3	4
Comet (PL) ¹	Grojec (PL)	Sirocco Sky (GB) (PL) DRE****	Gus de Sky ² Mabrouka DRE****	
	Badr Bedur (PL)	Mona Lisa Badera DRE**** Habdur DRE**** Djebella II Djou Said DRE**** Miss Dior	Meduse Habad'h Jerezana DRE**** Samir Skann du Cayrou Djelfour Borea de Ghazal Cara de Ghazal Muriella	Bley Caid de Bozouls Habadich Magida Soraya Bint Jere Jasboy du Cayrou Israele du Grignon Miss Eva du Cayrou Leila al Cassiere Garoua Thoah Baltazar al Maury Athelios Habibati Majane du Cayrou Nadja Lotoise Joya de Grignon Diamir
	Elaborat (PL)	Soyouz HN DRE**** Elfa Fatma d'Espiens Akaliba El Fif Sahel II Olympe la Coste	Nida Dielfa Maref de Montepia Azoula el Fauga Walid al Fawzan Princesse Daphnee Ursula Tarnaise Djarek Lotois Iris de Saint James	Dielik Taktik Israela de Grignon Sheitan de Rachaty Hugot de Silly Godefroi le Hardi Dyll
Pohaniec (PL)	Probat (SE)	Piruet (PL) DRE***	Piacenza Pilaf Pigal Soara Pivohina Pieszczocha Pilada Piloula Platyn Piperino Pilot Pirogue Pirus	

		Dodtek (IT)	Jadana (IT) (ekipa Włoch '03, '05)	
		Forex (SE)	Dahlia	Alzira
			Prissey	Sylvio
			Viridiana	Nida
			Warkas de Dymon	Yilan Kale
				El Hali
		Pomar	Foreva	Hotspur Danaquil
			Alpomar de R.	Kamchatka
Bajdak (PL)	Ew Luz (US)			Faral d' Alauze
Bokata (PL)	(Bogatka (PL)		MJ Jethro (US)	
Arba (PL)	Arbil (PL)		Bugatti (NL) DRE**** (patrz gr.r.og Aquinor)	
	Arbor (PL)		Etiopka	
			Ilbor de Raynes	
Wielka Kometta (PL)	Dokema	Ami		Amina de Fees
Warta (PL)	Hallelujah	Pilaf		

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Yves Richardier i Persik (zdjęcie ze zbiorów Y. Richardier)
Yves Richardier and Persic
(photo from the collection of Y. Richardier)

Tabela 2. Konie sklasyfikowane we Francji, wśród pierwszych 10, do 2005 r. w rajdach ≥ 100 km, pochodzące po ogierze Aquinor

Liczba pokoleń od założyciela grupy rodzinowej					
0	1	2	3	4	5
Aquinor (PL) ¹	Exelsjor (PL)	Diarex (SE)	Safi El Din HN DRE**	Polemick²	
				Odre El Din Alan Kloee de N. D.	Malika du S. Firmin du Guedy
			Dielfa DRE****	Galicia Magic Ould Mag Adifa Jerezana	Magida Soraya bint Jere Lalik du Parc Kouleur du Parc Gwelik du Parc Galago Iqbal du C.
				Dieldik	
				Dielik Penarie	
				Taktik	
			Diardoba DRE****	Diadur Siracusa Farada de Penarie Ikare du Colombier Grisby du C. Denoura du B.	Fidji
			Diamicra Dia Oua DRE**	Derik Sandy du Cayrou Azia bint Diardob Magnolia du Cayrou	Miss Eva
			Urielle Princiére		
			Diafa	Diaf	Sire du Bozouls Diaf du Bozouls Bley
			Diamikra Dia Oua	Denoure Magnolia du Cayrou	Miss Danser Miss Eva du C. Sandy du C.
			El Fado	El Fabor Dafne	Fidji Kola du Colombier Geode du C.
			Diardob DRE****	Djamila du Mas	Irex du Mas Hafiza du Mas
				Menkib El Faysett Issane El Faysett	
			Diamir		
		Alrex (PL)	Ami Alrexia	Alarm	

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Tabela 3. Konie sklasyfikowane we Francji, wśród pierwszych 10, do 2005 r. w rajdach ≥ 100 km, pochodzące po ogierze Negatiw

Liczba pokoleń od założyciela						
0	1	2	3	4	5	6
Negatiw (PL) ¹	Bandos (PL)	Wist (PL) Pentoda (PL) Eternit (PL) Wacpanna (PL) Eukaliptus (PL) Euben (PL) Ibn Bandos (PL) Etazerka (PL)	Eliza DRE**** (PL) Pedant (PL) Estancja (PL) Weronika (PL) Edykt (PL) Krisella Iluska Do Top Estepa (PL) Etaz (PL) Etat (PL) (patrz gr. r. og. Ofir) Poletat	El Hixir HN ² Electra Orfeo des Iviere Piacenza Whist des Iviere Andria Krischa des Iviere Kuros des Iviere Krizia des Iviere Wn Maharana Etiopka (PL) Jarah-Nain (LUX) Baby de l'Orne		
	Baj (PL) DRE**	Ouarda Gloria Jamila DRE**** Pilica Polska Bethsabée Jezabel Arouah Alsinde Biskra DRE**** Aube Aspic Bajou DRE** In Chaallah III Aster HN DRE**** Lark du Berlais HN DRE** Azur DRE** Espartero (PL)	Dia Oua Alreda Fifi du Bagnas Dahlia Naquib El Pharas de D. Nico de Syrah Jaouida El Mabrouk Amerique Aigle Royal Bagatelle Kiss de Saint M. Touchka II Amelie Djellab Elioth Erehlle du Melay Eros de Kerdour Esteban Warm's Fazur du B. Forban Charriere Heol de Kererod El Borr	Sandy du Cayrou Fadasir Alrika Sylvio Alzira Namouk de D. Nazrana d'Arques Fils de Mathious Fawsio Aliza de Mirabeau Henvel Menez Meur Flipo Huella Jazir Alamanda Byzance de B. Fatima del Saul Fifi du Bagnas Georgat Ambora Galoubka des M. Naide Ly Harborra'h Tehoura Kareta		Phoenix Harax'h Tamaya de D. Indiana de V. Indices
	Giaur (PL)	Gizona Negatia Cecilia	Nerobi Quelerc'h Kerbruk Habadic'H Tekila	Keroc'H Harax'H Hercule'H Diamon		

	Meduse DRE*** Pelinna	Telgane Udjella Caid de Bozouls Raicha Bley Zaara de Bozouls Katmina des Ch.	Asaara de B. Sire de Bozouls Diaf de Bozouls Ziza de Bozouls Djoher Jasik Meduse		
Nabor (PL)	Dardir (PL)	Aldifa DRE**** Dakari HN DRE***	Al Pomar de R. Alsik Sakkarha Dak El Oura	Sakla Diamikra	Calypso de S. Cristal de S. Agathe de S. Denoura du B. Katmina des Ch.
			Quadine	Pelinna	Mansoura de la L. Elena de la L.
			Shebab Aroufa Liska des Prairies Galbo del Indalo		
Diaspora (PL)	Diarex HN DRE****(SE) (patrz gr. r. og. Aquinor)				
Zazula (PL)	Zulus HN DRE**** (PL) (patrz gr. r. og. Aswan)				

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Klaczki na pastwisku w hodowli du Larzac w Masywie Centralnym, Francja
Mares at pasture from Larzac stud farm, Massif Central, France

Tabela. 4. Konie sklasyfikowane we Francji, wśród pierwszych 10, do 2005 r. w rajdach ≥ 100 km, pochodzące po ogierze Aswan

Liczba pokoleń od założyciela					
0	1	2	3	4	5
Aswan (EG) ¹	Palas (SU)	Zulus HN DRE**** (PL) ¹	Zulus des Sagnes ² Brax Benguy Fakhir Djelia Djeroy Lotiose Nadja Lotoise Said Lotois DRE*** Gariote du Pech Akimdu Boulve Higgin du Barthas Halifa du Puech Garlotte Glinka du Barthas Habad'h Habadic'h Eloise al Maury Soraya de la Lande Elena de la Lande Marouska Azoula el Fauga Sheitan de Rachaty Ulm de Domenjoi DRE** Kenza du Cabeno Grand Sultan Lazur		
		Fajka (PL)	Falstaf (PL)	Jasmineh (IT) (ekipa narodowa Włoch)	
		Gondolier (PL)	Pedant (PL)	Opalina Orfeo des Iviere	
		Pieczeć (PL)	Piruet DRE*** (patrz gr. r. Cometa)		
		Ernal (PL)	Haranga (PL) Cesim (PL)	Platyn Indices Visim de Pin	
		Haracz (SE)	Waracz (SE)	Kirsch des Iviere Khiva des Iviere Whist des Iviere (BE)	

Sportowe rajdy konne – mało znany kierunek użytkowania w Polsce

		Harmonijka (PL)	
			Heroika
	Parma (SU)	Pamir (PL)	El Rey (PL)
		Parys (PL)	Bugatti (NL) (patrz gr. r. og. Aquinor)
		Patner (PL)	Wrzos (PL)
			Pentari (IT) (patrz gr. r. og. Aquinor)

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Grupa rodzinowa ogiera Aswan w Polsce (konie sklasyfikowane w rajdach na dystansach ≥ 100 km)

Liczba pokoleń od założyciela				
0	1	2	3	4
Aswan (EG) ¹	Palas (SU)	Haracz	Alahar²	
		Ararat	Euteus	
		Elekt		
		Heros		
		Giewont-Nenufar		
		Trap		
		Ararat	Bader	
			Euteus	
		Ernal	Erato	
			Order	
			Harpia	Hebron
			Numidia	Neuron
		Haracz	Dzielna	Dziekan
		Eugenika	Ekusko	
		Haracz	Alahar	
		Alanga	Artbi	
		Etruria	Ecaho	Euroland
		Grosz		
Epopeja	Elert			
Enkracja	Entyk	Hint		
		Grant		
Cecha	Certoza	Cert		
Heraldyka	Herb			
Elekta	Elewator			
		Elban		
Parma	Partner	Alpis		
		Bajus		
		Walia	Walc	
		Darowizna	Drakkar	
		Gongor		
Pamir	Gepard			
Pasat	Pentagon	Biznes		
Nella	Nominal			
Pesnia	Pesennik	Cześnik		

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Tabela 5. Konie sklasyfikowane we Francji, wśród pierwszych 10, do 2005 r. w rajdach ≥ 100 km, pochodzące po ogierze Amurath Sahib

Liczba pokoleń od założyciela					
0	1	2	3	4	5
Amurath Sahib (PL) ¹	Eunice (PL)	Euben (PL)	Krisella ² (patrz gr. r. og. Negatyw)		
	Gwarny (PL)	Bogatka (PL)	Bugatti (NL) DRE**** (patrz gr. r. og. Aquinor)		
	Arax (PL)	Nabeg (SU)	Tallin (SU)	Elona (PL)	Ebron (IT)²
				Zwinka (PL)	Zahib
Pamiatka		Persik DRE**** (patrz tab. potomstwo ogiera Persik)			

Potomstwo ogiera Persik DRE**** sklasyfikowane wśród pierwszych 10 w zawodach CEI i CEN

Potomstwo ogiera Persik		Rasa	Potomstwo ogiera Persik			Rasa
0	1		0	1	2	
Jafar du Souveterre		arab		Gafsa du Colombier		arab
Jaheda du Souveterre		arab		Galago		arab
Faiza de Brisol		arab		Geode du Colombier		arab
Rihad d'Alauze		arab		Gibus du Colombier		arab
Indian Tawfik		arab		Foal'Dingue		arab
Jasik		arab		Soraya bint Jere		arab
Antares Souveterre		arab	Arques Perspika			arab
Adara Souveterre		arab	Une Fois	Jassem		arab
Ibiza du Colombier		arab	Tinga			arab
Issane el Fayssette		arab	Tigal			arab
Persiah		arab	Ambel	Kalene de la Drome		arab
Siouk d'Alauze		arab		Joy de la Limone		arab
Al.'Koum		arab		Julius de la Drome		arab
Akene		arab		Jany de la Drome		arab
Gothik		arab		Ipsa de la Drome		arab
Menkhib el Fayssette		arab	Toualat	Hatzouch Vivarais		arab
Denoura		arab	Slowacki	Ganda Koy		shagya
Flagmatik		arab		Garrye		shagya
Laansik du Cade		arab	Sans Souci de Faal			półkrew
Farida de Penarie		arab	Soultane amie	Hidalgo de Desviages		półkrew
Fannia		arab		Frimousse Amie		półkrew
Alrika		arab	Sylene de la drome			półkrew
Arques Persepolis		arab	Flamme d'Avril	Flemmoth		półkrew
Petrovska d'Arques		arab		Gimini Courthouse		półkrew
Vandik		arab		Flembeur		półkrew
Karavan		arab		Flamizki		półkrew
Spoutnik		arab	Solo de la Drome			półkrew
Taktik		arab	Silly			półkrew
Magida		arab	Shumsi			arab
Zialka		arab	Ponette II	Galaxie de Sky		półkrew

Arques Khazana		arab		Fortune de Sky	półkrew
Derik		arab		Eccho de Sky	półkrew
Prince de Mioissac		arab	Picardie	Gribouille	półkrew
Malik de Penarie		arab		Fidjy	półkrew
Bensik du Tregor		arab	Out Law Persik	Hija	shagya
Al Jasir		arab		Jaspar de Scevolles	półkrew
Diament du Rollon	Al Dabaron	arab			
Dieldi Penarie	Iqbal du Colombier	arab		Huzout d’Axe	półkrew
	Galago	arab		Hornika	shagya
Molouk Bint		arab		Houzie d’axe	półkrew
Dynamik	Florice	arab		Horsik de Grazette	półkrew
Kamaya		arab		Galle de Bassignac	półkrew
Ratzia d’Alauze		arab		Ghzala al. Shatane	półkrew
Siracusa	Fidji	arab		Genoise de la Rive	półkrew
	Chari’a			Georgat (I m MŚ 2006)	shagya
Tango d’Ayres	d’Al.	arab		Galop du Puech	półkrew
	Stic	arab		Galie du Barthas	półkrew
	Taz	arab		Giliane de Paute	półkrew
Persiko		arab		Golhan	shagya
Movoska		arab			
	Gwelik du Parc	arab		Granit d’Out Law	shagya
Dielik		arab		Eulalie d’Out Law	shagya
Freesikia du Razes		arab	Orelly		półkrew
Caboul	Djamina	arab			
	Djourma de Tansonnives	arab	Orlye	Iaquib Armor	półkrew
Dhamoun				Varech du Temple	półkrew
Fadasir		arab			xo
Vareen		arab	Mahonia		sf
Alisier des Plans		arab	Melfenik		
	Ebena				
Vague du Temple	Armor	arab	Maarout		półkrew
Varoussa		arab	Loustic		półkrew
Vermicelle		arab	Karalalaie	Faral d’Alauze	półkrew
	Magnolia du Colombier	arab	Koumia II		
Arques Perspex DRE****	Jade du Colombier	arab		Farouka	półkrew
	Iqbal du Colombier	arab		Volquin	półkrew
	Iliade du Colombier	arab	Kabria	Iknour de la Brie	półkrew
	Icare du Colombier	arab		Glinka du Barthas	półkrew
	Adifa	arab	Krempolis		półkrew
	Gourbi	arab			
	Grisbi Colombier	arab			
	Galicja	arab			

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Tabela 6. Konie sklasyfikowane we Francji, wśród pierwszych 10, do 2005 r. w rajdach ≥ 100 km, pochodzące po ogierze Ofir

Liczba pokoleń od założyciela						
0	1	2	3	4	5	6
Ofir (PL) ¹	Wielki Szlem (PL)	Czort (PL)	Aleksja (PL) El Paso (PL) Etan (PL) Krezus (PL) Sambor (PL)	Alwernia (PL) Elestora (PL) Falstaff (PL) Eloise ² Kema Wielka Kalina (SE) Samtyr (US)	El Rey (PL) Jasmineth (IT) (ekipa Włoch MŚ '05) Pilica Polska Sherkhan II Kemax'h Wielka Ruziska (SE) MJ Jethro (US)	Muriella – (Diamir) Makna – (Galagolan D.) Shrba – (Sherhki) Wielka Karlina (SE) Samsun
		Bint Munira (PL)	Bokata (PL)	Bogatka (PL)	Bugatti (NL)(patrz gr. r. Cometa)	
		Alfa (PL)	Aldifa Alrex (SE) (patrz gr. r. Exelsjora)	Al-Bora		
		Iglica (PL)	Ilbor de Raynes Perla	Al Bora Polemick	Jasper du C. Iliade du C. Gipsy du C. El Fabor	Fidji
		Dyska (PL)	Damocles (PL)			
		Diara Mokka (PL)	Dispora (PL)	Diarex (SE) (patrz gr. r. Aquinor)		
		Czantoria (PL)	Savannah Sky (GB)	Siham (GB)	Sihacool du C. Samir Dahmani	
		Angara (PL)	Arax (PL) (patrz gr.r. Amutath Sahib)			
	Witraz (PL)	Celebes (PL)	Damocles (PL)	Dodaka Descorde Eloa Galia DRE****	Zulus des Sagnes Elanka Caline des Adrets Baghera des Praux Azalee des Praux Venus des Praux Raimah Nefertari Falak Vailah Nuriah Kirie Czyn (PL) Fat el Rat (PL) Munir (PL) Jarah Nain	Oualika – (Odra el Din) Iroco el Indalo Galbo el Indalo Chetak Itir de Lux Lakim de Villeneuve Ouadin Zareefa – (Datila) Ciboulette du Vi-varais Skikda
			Algomej (PL)	Cyrła (PL) Proszek (SE) Mu-Farah (PL)	Munir (PL) Jarah Nain	
			Aloes (PL)	Etaz (PL) Murat Akbar (PL)		
			Pepi (PL)	Etat (PL)	Niebieska (SE) Poscig (DE)	Nowator (SE) In Challah (SE)
			Etap (PL)	Veloce Karnaval (PL) Borowin (PL)	Tivelocia Kristall (SE)	Dharhan
			Alwernia (PL)	Pigale Gidia	Borek (PL)	Peszt (PL)
					Pilada	

			Foreva	Piloula Pieszczocha	Djalba du Baraly
			Magalia Alrexia Veloce	Kamchatka Soara Alarm	Pirate de Suleiman
		Etiopa (PL)	Etażerka (PL)	Estepa (PL) Etaz Etat Poletat	Etiopka (PL) Jarah-Nain (LUX)
		Elsinoe (PL)	Elestora (PL)		Baby de l'Orne
	Karmin (PL)	Psyche (DE)	Pharon (DE)	Ber Kalienka Ber Phanat (IT)	Nirvana Mogano – (Jasmineh IT) Desire della Gazza IT)
	Bulgotka (PL)	Bogoria (PL)	Borexia (PL) (patrz gr. r. Aquinor)		
	Nureddin (SE)	Aladdin (SE)	Alcazar (SE)	Estepa (PL)	Etiopka (PL)
	Elżunia (PL)	Etna (PL)	Eternit (PL) (patrz gr. r. Negatiw) Etap (PL)		
			Etiopa (PL) Etan (PL)		
	Ellora (PL)	El Paso (PL)			

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Grupa rodzinowa ogiera Ofir w Polsce (konie sklasyfikowane w rajdach ≥ 100 km)

Liczba pokoleń od założyciela						
0	1	2	3	4	5	6
Ofir	Witraż	Celebes	Etap	Borowina	Borek Borysław	Zaza² Erdal
			Algomej	Eskadra Cyrla	Ester Czyn Cyryl	
			Aloes	Fanatyk	Elert Faktor El-Vis	
			Haronia	Etnografia Heros	Herb	
			Algeria Pepi	Heraldyka Alegro Elam	Etiopczyk	
		Neureddin (SE) ¹	Aladdin (SE)	Alkazar (SE)	El Bak Ordon	
		Bandola	Banat	Arbil	Artbi Desant Diakon Fantazy Ewing Oskar Wariant Walc Ekusko	
				Wiorsta Gabaryt	Walc Ekusko	
			Bandos	Czako Bajeczka Pepton	Cyklon Bajus Farah-Tai-Pan Giza	Golschaum Gepard

			Arra	Ecaho Ararat	Euroland Grosz Euteus Bader Neuron Dziekan
			Enos Aleja	Pers Aleppo	
	Alga	Algonkina	Algomej	Brokat	
	Ellora	Ellorus Elektra	Pentoza Elekt	Pentagon	
Wielki Szlem	Czort	El Paso	Europejczyk	Barbakan Gąsocin Drakkar	
	Anarchista	Czatanoga Fatma	Alkazar Cytra Fawor	Cześnik Ebulio Wiatrak	
	Czardasz	Zamieć Gazon	Zalotnik Murat-Gazon	Mu-Fani	
	Gwara	Gwarny	Balon	Hebron Cert Elewator Elban Trap Tuz Alahar	Nominal
			Trema		
			Albania Pasat		
		Giewont		Pentagon	
	Elenai	Eleuzis	Parter	Alpis Gongor	
Elwirena	Engracja	Ernal	Erato Order		
Musailima	Mesalina	Mesalia	Meridian		

¹kraj pochodzenia, ²konie startujące w rajdach

Koń rajdowy w kłusie, Florac, 2004
Endurance horse at a trot, Florac, 2004

Zawodnik na trasie rajdu amatorskiego w Raciechowicach, Małopolska, 2007
Competitor on the amateur ride route in Raciechowice, Małopolska, 2007

Literatura

- ACA (2016). Top etalons; <https://issuu.com/aca-france/docs/aca-topetalons-2016-webint>.
- Chmiel K. (2004). Powiązania hodowli koni czystej krwi arabskiej z ich użytkowością na przestrzeni wieków. Wykład dla słuchaczy Studium Podyplomowego „Hodowla Koni i Jeździectwo”, AR Wrocław, Stadnina Koni w Janowie Podlaskim.
- GECE (2004). Groupement des Eleveurs de Chevaux d’Endurance Nord Pas de Calais Pikardie – GECE. Catalogue 2004–2005.
- Munoz A., Castejón-Riber C., Riber C., Esgueva M., Trigo P., Castejón F. (2017). Current knowledge of pathologic mechanisms and derived practical applications to prevent metabolic disturbances and exhaustion in the endurance horse. *J. Equine Vet. Sci.*, 51: 24–33.
- Polak G. (2007). Charakterystyka koni startujących w dyscyplinie rajdów długodystansowych w Polsce oraz próba wskazania metod oceny ich użytkowości. Praca doktorska, SGGW, Warszawa.
- Ricard A., Touvais M. (2006). Genetic parameters of endurance races. Station de Génétique Quantitative et Appliquée, INRA.
- Richardier Y. (2000). Creation d’un élevage de chevaux d’endurance. SEBEECC, materiały nie publikowane.
- Richardier Y. (2001). Arabians – the perfect endurance horses. *Arabian Horse Europe*, (2), 4.
- Richardier Y. (2002 a). Porter lourd, vite et loin. Materiały niepublikowane.
- Richardier Y. (2002 b). Devise du pur sang arabe. Materiały niepublikowane.
- Richardier Y., Trebaol L. (1995). L’élevage du cheval d’endurance en France: origine et enjeux. Parc National des Cévennes.
- Skorkowski E. (1958). Półwiecze polskiej hodowli koni arabskich. Instytut Zootechniki, Kraków.
- Strzelec K. (2000). Ocena poziomu wybranych wskaźników fizjologicznych w trakcie treningu i prób wyczynowych koni uczestniczących w rajdach długodystansowych. Praca doktorska. Akademia Rolnicza, Lublin.
- Szarska E. (2004). Rajdy długodystansowe próbą dzielności dla koni czystej krwi arabskiej. VIII Walny Zjazd Polskiego Związku Hodowców Koni Arabskich (wykład), Janów Podlaski.
- Trachsel D.S., Giraudet A., Maso D., Hervé G., Hauri D.D., Barrey E., Robert C. (2016). Relationships between body dimensions, body weight, age, gender, breed and echocardiographic dimensions in young endurance horses. *BMC Vet. Res.*; 12:226 DOI 10.1186/s12917-016-0846-x.
- Wood C., Griffin A. (2013). Equine muscle fiber types; articles.extension.org/pages/10853/equine-muscle-fiber-types.

**ENDURANCE HORSE RIDING – A RELATIVELY UNKNOWN DISCIPLINE IN POLAND
PART 2. POLISH ROOTS OF THE FRENCH RIDES**

Summary

Best results in endurance horse riding are achieved by competitors riding Arabian or half-bred Arabian horses. Long-term research on the performance of horses taking part in this discipline suggests that Arabian horses are uniquely predisposed due to their anatomy (small height, optimally angulated body parts, e.g. shoulder and croup), physiology (cardiopulmonary performance, muscle structure), and proper disposition and temperament.

Best results in the breeding of horses for endurance riding were achieved by France, based on the stock (mares and stallions) imported from many countries of the world, including Poland. French breeding is based on Russian and Tunisian lines, but also on Polish lines descended mainly from the following breeding horses: Comet of the Kuhailan Afas sireline, Aquinor of the Ilderim sireline, Negatiw of the Ibrahim sireline, Aswan of the Saklami I sireline, Arax of the Bairactar sireline, Ofir of the Kuhailan Hifi sireline.

Key words: endurance riding, Arabian horses, breeding in France

Fot. w art. G. Polak

Stadnina koni w Janowie Podlaskim – najstarsza państwowa stadnina koni w Polsce, istnieje od 1812 r.
Janów Podlaski Stud Farm – the oldest state-owned stud farm in Poland, established in 1817
(fot. D. Dobrowolska)